

การประเมินผลการสอน : วิจัยและเครื่องมือ

ปรเมศวร์ บุนนาคกิจ*

ระดับการศึกษาที่ได้รับความสนใจมากเป็นพิเศษและมีความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ เกิดขึ้นตลอดเวลาคือระดับอุดมศึกษาซึ่งถือเป็นระดับสูงสุดโดยมีสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ เป็นสถาบันที่ให้การศึกษาดังกล่าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือมหาวิทยาลัยอันเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในสังคมที่เจริญก้าวหน้าแล้วและเป็นสถาบันที่ยิ่งใหญ่ของโลก ในส่วนของการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของไทยเรามุ่งเสริมสร้างความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เน้นด้านการศึกษาวิจัยค้นคว้าและพัฒนาความเป็นนักวิชาการยึดถือเอาเนื้อหาสาระของศาสตร์สาขาต่าง ๆ เป็นโครงสร้างของหลักสูตรและการสอน เพื่อให้บัณฑิตที่ผลิตออกมาเป็นผู้มีความรู้ดีและมีความสามารถปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดีด้วย ซึ่งผู้ที่มิบทบาทสำคัญอันจะนำไปสู่จุดมุ่งหมายดังกล่าวได้ก็คืออาจารย์ผู้สอนที่ดีที่ผลงานวิจัยหลายฉบับได้สรุปว่าควรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

๑. มีบุคลิกลักษณะดี ประพฤติดีและมีคุณธรรม
๒. มีความรู้และมีความสนใจในงานวิชาการอย่างกว้างขวางลึกซึ้ง
๓. มีความกระตือรือร้นในการสอนและใฝ่หาความรู้ใหม่อยู่เสมอ
๔. มีความสามารถในการสอน สามารถประยุกต์เนื้อหาวิชาให้สัมพันธ์กับความรู้อื่นได้และมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด
๕. มีมนุษยสัมพันธ์กับผู้เรียนเป็นอย่างดี
๖. มีทัศนคติที่ดีต่อผู้เรียนและต่อวิชาที่สอน
๗. มีประสบการณ์ในงานที่ต้องใช้ความรู้ความชำนาญในสาขาวิชาที่ได้ฝึกฝนมาโดยเฉพาะและสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง

๘. มีสุขภาพดี

นอกเหนือไปจากอาจารย์ผู้สอนที่ดีแล้วส่วนสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือรูปแบบการเรียนการสอนที่จะนำไปใช้อย่างเหมาะสมซึ่งมีผู้ศึกษารวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่ใหญ่ ๆ อาทิเช่น

๑. รูปแบบที่เน้นตัวผู้สอน เช่น การสอนแบบบรรยาย การสอนแบบอภิปรายโดยอาจารย์เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย
๒. รูปแบบที่เน้นเนื้อหา เช่น การสอนแบบบรรยายและใช้เอกสารประกอบการสอน การสอนแบบให้ท่องจำ

* หัวหน้างานสภาคณาจารย์มหาวิทยาลัยศิลปากร

๓. รูปแบบที่เน้นเครื่องมือและอุปกรณ์ หรือ รูปแบบอัตโนมัติ

๔. รูปแบบที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน เช่น การสอนแบบสัมมนา การสอนแบบอภิปรายกลุ่ม

๕. รูปแบบที่เน้นสุขภาพจิตของผู้เรียน เช่น การศึกษากรณีเฉพาะราย

๖. รูปแบบที่เน้นตัวผู้เรียน เช่น การสอนแบบวิทยาศาสตร์ การสอนแบบปุจฉา-วิสัชนา การสอนแบบค้นพบด้วยตนเอง

แบบค้นพบด้วยตนเอง

๗. รูปแบบที่เน้นประสบการณ์จำลอง เช่น การสอนแบบปฏิบัติการ การเล่นเกมหรือการสอนแบบเล่นปนเรียน การสอนแบบใช้บทบาทสมมติและสถานการณ์จำลอง

๘. รูปแบบที่เน้นประสบการณ์จริง เช่น การปฏิบัติงานจริง และการศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

แต่บ้างก็แบ่งเป็น ๒ แบบใหญ่ ๆ คือ ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง กับ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และบ้างก็ว่า ถ้ากลุ่มของผู้เรียนมีขนาดใหญ่ ผู้สอนมักจะเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมโดยใช้การสอนแบบบรรยาย ถ้าเป็นกลุ่มขนาดกลาง ผู้สอนก็ใช้การบรรยายเช่นกันแต่กิจกรรมของผู้เรียนจะมีมากขึ้น และในกลุ่มขนาดเล็ก ผู้เรียนจะมีกิจกรรมและบทบาทในการเรียนการสอนมากขึ้น ท้ายสุดในกรณีรายบุคคล กิจกรรมของผู้เรียนจะมีสูงสุดเพราะเป็นการเรียนโดยอิสระ

อย่างไรก็ดีผู้สอนจะต้องเป็นผู้ที่ตัดสินใจเลือกรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ สภาพผู้เรียนและองค์ประกอบอื่น ๆ การเรียนการสอนจึงจะประสบประสิทธิผลสูงสุดตามต้องการ

แต่ถึงแม้จะมีการวางแผนการสอนและเลือกรูปแบบการสอนที่เหมาะสมรัดกุมแล้วก็ตาม ก็มักจะพบว่ายังคงมีปัญหาด้านการเรียนการสอนเกิดขึ้นอยู่เสมอ เนื่องจากการสอนเป็นศิลปะที่ยาก อีกทั้งเป็นศาสตร์ที่ลึกซึ้งที่สุดในกระบวนการศิลปะและศาสตร์ทั้งหลายทั้งมวล ตามคำกล่าวของนักการศึกษา Horace Mann ปัญหาด้านการเรียนการสอนมีที่มาจากหลายด้าน อาจเกิดจากตัวผู้เรียน ผู้สอน เนื้อหา หลักสูตร สถานที่เรียน ฯลฯ ทั้งหมดนี้นับเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้คุณจารย์ยากที่จะปฏิบัติภารกิจหลักของมหาวิทยาลัยให้ลุล่วงไปด้วยดี บรรดานักวิชาการจึงพยายามหาทางแก้ไขเพื่อลดความสูญเปล่าของการลงทุนทางการศึกษาโดยทางหนึ่งก็คือมุ่งไปที่การปรับปรุงการเรียนการสอนและการพัฒนาอาจารย์ ด้วยการยึดหลักที่ว่า คุณภาพของมหาวิทยาลัยวัดได้จากคุณภาพของอาจารย์ ไม่มีใครสามารถปรับปรุงมหาวิทยาลัยใด ๆ ได้โดยไม่ปรับปรุงอาจารย์^๑ ทั้งนี้ไม่ใช่เพราะประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ดีอยู่แล้วหรือบกพร่องแต่อย่างใด หากแต่สามารถจะปรับปรุงและพัฒนาเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพและทักษะการสอนให้สูงขึ้นได้ ซึ่ง ประชุมสุข อาชวอรรัง^๒ ได้ให้ข้อคิดว่าคนเราเผชิญปัญหาหลักสองประการคือ

๑. ถ้าบุคคลรักชาติให้อยู่ในความเชี่ยวชาญแคบ ๆ ที่ตนมี ไม่ช้าจะห่างเหินไปจากโลกแห่งความเป็นจริงภายนอกและไม่สามารถเข้าร่วมกับผู้อื่นและสิ่งรอบ ๆ ตนเองได้อย่างฉลาด

๒. ความเชี่ยวชาญเฉพาะสาขาที่ได้ฝึกฝนมาจนคล่องแคล่วจะล้าสมัยไปภายในระหว่าง ๕-๒๐ ปี

จากที่กล่าวมานี้ อาจารย์ผู้สอนจึงต้องหาทางทราบข้อมูลเกี่ยวกับประสิทธิภาพการสอนของตนเพื่อที่จะได้นำไปแก้ปัญหาก็หรือปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นได้ถูกต้องโดย การประเมินผลการสอน ซึ่งตามหลัก

^๑ สิปปนนท์ เกตุทัต. "บทบาทของมหาวิทยาลัยต่อการพัฒนาประเทศ." ใน การศึกษา. หน้า ๘๕

^๒ ประชุมสุข อาชวอรรัง. งานมหาวิทยาลัย. หน้า ๒๗

การแล้วผู้ที่จะเป็นผู้ประเมินผลการสอนได้เป็นอย่างดีก็คือ **ตัวอาจารย์ผู้สอนเอง ผู้บังคับบัญชา เพื่อนอาจารย์ หรือกลุ่มนักศึกษา** แต่ผลจากงานวิจัยจากต่างประเทศเป็นจำนวนมากชี้ให้เห็นว่า **ข้อมูลที่ได้จากกลุ่มผู้เรียนเป็นข้อมูลที่นำเสนอใจที่สุดและเป็นประโยชน์มากที่สุด** เพราะในการเรียนการสอนนั้น บุคคลที่รู้เห็น เข้าใจ และ **ต้องติดต่อสื่อสารกันตลอดเวลาคืออาจารย์ผู้สอนกับผู้เรียน** ผู้เรียนจึงเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนภาพของผู้สอน การปฏิเสธที่จะให้ผู้เรียนประเมินผลการสอนของอาจารย์นั้น นับเป็นการสูญเสียข้อมูลที่มีความเที่ยงตรง (Validity) ที่น่าเชื่อถือไปอย่างน่าเสียดายยิ่ง

งานวิจัยเป็นจำนวนมากดังกล่าวยังได้แสดงข้อมูลที่นำเสนอใจเกี่ยวกับการประเมินผลการสอนของ อาจารย์อีกหลายประการ อาทิเช่น

- * เครื่องมือที่ใช้เกือบทั้งหมดเป็นแบบสอบถามปลายปิด
- * จะไม่ใช้แบบสอบถามปลายเปิดเพราะผู้เรียนวิตกกังวลว่าอาจารย์ผู้สอนจะจำลายมือได้ เกรงว่าตนเองจะมีปัญหาตามมาภายหลัง ซึ่งประการนี้จะทำให้ผลการประเมินขาดความเที่ยงตรง
- * แบบสอบถามที่ใช้จะถามความเห็นของผู้เรียนเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนด้านต่าง ๆ เช่น จุดมุ่งหมายรายวิชา การจัดกิจกรรม ตัวผู้สอน กลวิธีและกระบวนการสอน การให้งาน การวัดและประเมินผล กิจกรรมของผู้เรียน เป็นต้น
- * เครื่องมือที่ใช้ควรกว้างพอที่จะนำไปใช้กับผู้สอนทุกคนได้
- * ควรให้ตอบแบบสอบถามภายในห้องเรียน
- * ถ้าได้แบบสอบถามของผู้เรียนแต่ละกลุ่มกลับคืนมาน้อยกว่าร้อยละ ๗๐ แล้ว ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) จะไม่น่าเชื่อถือ
- * ควรให้ผู้เรียนประเมินผลการสอนในช่วงกลางภาคหรือก่อนภาค เพราะจะทำให้ได้รับแบบสอบถามกลับคืนเป็นจำนวนมาก และที่สำคัญคือสามารถนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนในภาคเรียนนั้นได้ด้วย^๑
- * จะประเมินผลการสอนตอนกลางภาคหรือจะกระทำตอนปลายภาค ก็มีผลแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญ
- * จากการสอบถามคณาจารย์ ๑,๖๐๐ คน และผู้บริหารจาก ๕๒ สถาบัน พบว่า ต่างมีทัศนคติที่ดีต่อการให้ผู้เรียนประเมินผลการสอน และยอมรับว่าการประเมินผลการสอนโดยผู้เรียนได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาประสิทธิภาพและคุณภาพของคณาจารย์ในสถาบันที่จะขาดเสียมิได้
- * ผู้ที่สอนนักศึกษาในกลุ่มที่เล็กที่สุดจะได้รับค่าเฉลี่ยจากการประเมินผลการสอนจากนักศึกษาในกลุ่มนั้นสูงที่สุด
- * อาจารย์ที่สอนนักศึกษาในกลุ่มเล็กจะได้รับผลการประเมินสูงกว่าอาจารย์ที่สอนกลุ่มใหญ่
- * อาจารย์ที่สอนสาขาวิชามนุษยศาสตร์จะได้รับผลการประเมินสูงสุด ซึ่งตรงกันข้ามกับอาจารย์สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ที่มักจะได้รับผลการประเมินต่ำสุด

^๑ Lita Linzer Schwartz "Criteria for Effective University Teaching" in *Improving College and University Teaching*.

- * อาจารย์ที่ปรับปรุงตนเองมากที่สุดคืออาจารย์ที่ประเมินผลการสอนของตนสูงกว่าค่าเฉลี่ยที่ได้จากการประเมินผลการสอนโดยนักศึกษา
- * ไม่ควรประเมินผลการสอนของอาจารย์ที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหนึ่งปีเพราะผลที่ได้จะขาดความเที่ยงตรง
- * มีการทดลองให้นักศึกษาประเมินผลการสอนของอาจารย์โดยแจ้งจุดมุ่งหมายการประเมินให้นักศึกษา ครั้งหนึ่งว่า ผลที่ได้ครั้งนี้จะนำไปให้ผู้บริหารพิจารณาผู้สอน และบอกนักศึกษาอีกครั้งหนึ่งว่า ผลที่ได้จะนำไปเป็นข้อมูลให้ผู้สอนปรับปรุงการเรียนการสอน จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า การที่นักศึกษารู้จุดมุ่งหมายของการประเมินผลการสอนนั้นไม่ส่งผลกระทบต่อผลการประเมินผลแต่อย่างใด
- * นักศึกษาส่วนมากรับรู้ว่าการประเมินจะนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบทั้งด้านการปรับปรุงการเรียนการสอนและการพิจารณาความดีความชอบของอาจารย์
- * ไม่ว่าจะป็นวิชาเลือกหรือวิชาบังคับ ต่างก็ไม่มีอิทธิพลต่อการประเมินผลอย่างมีนัยสำคัญ
- * ผลจากการประเมินโดยนักศึกษากลุ่มที่เลือกเรียนเพื่อรู้มีค่าเฉลี่ยสูงกว่านักศึกษากลุ่มที่เลือกเรียนเพื่อสอบอย่างมีนัยสำคัญ
- * ผลการประเมินโดยนักศึกษาระดับปริญญาตรีหรือปริญญาโทจะมีความเที่ยงตรงสูงที่ทั้งคณาจารย์และผู้บริหารสามารถให้ความไว้วางใจได้
- * จากผลการวิเคราะห์งานวิจัยนับเป็นร้อย ๆ เรื่องโดย Frank Costin William T. Greenough และ Robert J. Menges^๑ เกี่ยวกับการประเมินผลการสอนของอาจารย์โดยนักศึกษา สรุปได้ว่า การให้นักศึกษาประเมินผลการสอนของอาจารย์นั้นสามารถให้ความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงของข้อมูลในด้านคุณภาพของรายวิชาและการสอน และยังมีนัยเป็นการให้วิถีทางที่มีเหตุผลต่อการวัดปฏิบัติการของนักศึกษาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนด้วย

ฯลฯ

จากตัวอย่างที่ยกมานี้ จะเห็นว่าการประเมินผลการสอนของอาจารย์โดยนักศึกษานั้นให้ผลดีต่อการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง และมีการถือปฏิบัติกันมานานแล้วในต่างประเทศ ถึงแม้ว่าคณาจารย์จะเกรงการให้นักศึกษาเป็นผู้ประเมินผลการสอนของตน แต่คณาจารย์ก็พอใจที่จะให้นักศึกษาประเมินมากกว่าที่จะให้เพื่อนอาจารย์เป็นผู้ประเมินและยินดีที่จะปรับปรุงการสอนไปตามความคิดเห็นของนักศึกษาส่วนใหญ่^๒ ส่วนในประเทศไทย ความเกรงเกรงดังกล่าวค่อนข้างจะสูงมากจนถึงขั้นที่ว่าเมื่อจะมีการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลการสอน คณะกรรมการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาวิจัยดังกล่าวต้องขอให้ปรับเปลี่ยนคำที่ใช้จาก "การประเมินผลการสอน" เป็น "การศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อการสอน" แทน เนื่องจากเกรงว่าจะไม่ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างที่ต้องนำเครื่องมือไปเก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนั้น ๆ จึงตัดปัญหาเสียแต่ต้น แต่มาปัจจุบันนี้เป็นที่ทราบกัน

^๑ Frank Costin, William T. Greenough and Robert J. Menges. "Student Ratings of College Teaching : Reliability, Validity, and Usefulness," in **Review of Educational Research**. 41(5) : 511-535, December, 1971. p. 511-535.

^๒ Maurice Joseph Fitzgerald. "A Comparative Study of Faculty Evaluation by Peers and Students within a Community College Setting," in **Dissertation abstracts International : The Humanities and Social Sciences**. 39(9) : 5349A, March, 1979. p. 5349A.

โดยทั่วไปว่าการประเมินผลการสอนเข้ามามีบทบาทในวงการอุดมศึกษา มีบทบาทที่จำเป็นต่อความก้าวหน้าทางวิชาการของผู้สอน จึงมีความเคลื่อนไหวในหมู่นักวิชาการที่จะศึกษาวิจัย แสวงหา และจัดสร้างเครื่องมือที่จะใช้ในการประเมินผลการสอน ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็มีคณาจารย์บางท่าน สถาบันอุดมศึกษาบางแห่ง ได้มีการประเมินผลการสอนของตนกันมาหลายปีก่อนหน้าที่จะมีการกำหนดให้มีการประเมินผลการสอนแล้วเนื่องจากเห็นถึงคุณประโยชน์ที่ได้รับซึ่งสามารถนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นนั่นเอง

ในการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยศิลปากรเมื่อปีการศึกษา ๒๕๒๖^๑ ผู้ศึกษาได้จัดสร้างแบบสอบถามขึ้นโดยมีจุดประสงค์รองอยู่ที่การพัฒนาให้เป็นเครื่องมือประเมินผลการสอนที่อาจารย์ผู้สอนสามารถนำไปใช้ประเมินผลการสอนได้ทันทีหากต้องการใช้ สร้างขึ้นโดยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) เข้าช่วย อันทำให้ได้ทราบถึงองค์ประกอบที่สำคัญในการสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ ในขณะนั้น ซึ่งเป็นผลพลอยได้ตามมาอีกด้วย ดังจะได้กล่าวถึงต่อไป

แบบประเมินผลการสอนที่สร้างขึ้นมานี้มีลักษณะเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มีลำดับขั้นตอนในการสร้างโดยย่อดังนี้

๑. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒. สร้างข้อความ (Item) ด้วยข้อความที่พยายามให้ครอบคลุมพฤติกรรมการสอนทั้งหมด ทั้งข้อความเชิงนิมิต (Positive Statement) และข้อความเชิงนิเสธ (Negative Statement) จำนวนทั้งสิ้น ๘๔ ข้อความ

๓. จัดข้อความให้อยู่ในรูปของแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นสิ่งเร้ากระตุ้นให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นออกมา และให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

๔. นำแบบสอบถามไปให้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่สุ่มจากทุกคณะวิชาในวิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ จำนวน ๑๒๐ คนตอบ

๕. นำผลการตอบของนักศึกษามาวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อหาองค์ประกอบที่สำคัญในการสอนของอาจารย์และหาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) ซึ่งปรากฏว่ามีค่าความเชื่อมั่น ๐.๘๖๑๔ ได้องค์ประกอบร่วมที่เห็นความสัมพันธ์ของน้ำหนักองค์ประกอบอย่างชัดเจนโดยมีตัวแปรที่ให้ค่าน้ำหนักองค์ประกอบสูงอย่างมีนัยสำคัญ ๑๖ องค์ประกอบดังนี้

- * องค์ประกอบด้านความสัมพันธ์ระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา
- * องค์ประกอบด้านบุคลิกภาพการสอน
- * องค์ประกอบด้านการสอนแบบบรรยาย
- * องค์ประกอบด้านการประเมินผลการเรียน

^๑ ปรมศวรรค์ ขุนภักดี. การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยศิลปากร.

- * องค์ประกอบด้านความกระตือรือร้นและความยุติธรรม
- * องค์ประกอบด้านการจัดกิจกรรมการสอน
- * องค์ประกอบด้านการอบรมสั่งสอนนักศึกษา
- * องค์ประกอบด้านการแบ่งเวลาในการสอน
- * องค์ประกอบด้านการจำแนกและทำตาม
- * องค์ประกอบด้านความเหมาะสมในเนื้อหาวิชาที่สอน
- * องค์ประกอบด้านการใช้ภาษาของข้อสอบ
- * องค์ประกอบด้านกลวิธีการพูด
- * องค์ประกอบด้านการใช้ระดับเสียงในการพูด
- * องค์ประกอบด้านกลวิธีการสอน
- * องค์ประกอบด้านการให้ความสนใจนักศึกษา
- * องค์ประกอบด้านการใช้เอกสารอ้างอิง

และจากแต่ละองค์ประกอบดังกล่าวทำให้คัดเลือกข้อคำถามที่ดีที่สุด ๓๗ ข้อ ซึ่งตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างแล้วมีค่าอยู่ระหว่าง ๐.๑๘๗๗-๐.๖๗๘๗ แต่เมื่อพิจารณาข้อคำถามที่ให้ค่าน้ำหนักองค์ประกอบที่หนึ่งมากกว่า ๐.๒ ตามทฤษฎีแล้ว ปรากฏว่าได้ข้อคำถามที่ต้องการเพียง ๓๔ ข้อที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบอยู่ระหว่าง ๐.๒๑๗๓-๐.๖๗๘๗

๖. นำแบบสอบถามที่ได้จากองค์ประกอบสำคัญในการสอนของอาจารย์และได้พิจารณาความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างแล้ว จำนวน ๓๔ ข้อ ไปให้กลุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่สุ่มจากทุกคณะวิชาอีกจำนวน ๑๒๐ คน ตอบ

๗. นำผลการตอบของนักศึกษามาวិเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) และวิเคราะห์รายข้อหาค่าอำนาจจำแนกโดยการใช้การทดสอบค่าที่ (t - test) ซึ่งปรากฏว่าได้ค่าความเชื่อมั่น ๐.๘๑๕๖ และค่าอำนาจจำแนกรายข้อทั้ง ๓๔ ข้อมีค่าระหว่าง ๒.๑๓-๘.๘๕

จากการดำเนินการดังกล่าวมาแล้วนำมาจัดให้อยู่ในรูปของแบบประเมินผลโดยอาจจะจัดให้มีลักษณะดังนี้คือ

ตอนที่หนึ่ง	เป็นข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของนักศึกษา (ถ้าต้องการทราบเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป) เช่น เพศ ระดับชั้นปี คณะ ฯลฯ
ตอนที่สอง	เป็นข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของอาจารย์ผู้สอน (ถ้าต้องการทราบเพื่อนำไปวิเคราะห์ต่อไป) เช่น เพศ อายุ คุณวุฒิ ตำแหน่งทางวิชาการ ประสบการณ์ในการสอน ฯลฯ
ตอนที่สาม	เป็นข้อความเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการสอนของอาจารย์ที่ได้วิเคราะห์หาคุณภาพแล้วทั้ง ๓๔ ข้อความ จัดให้อยู่ในรูปของแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ในที่นี้แบ่งเป็น ๔ ระดับ (ไม่มี "ปานกลาง" สำหรับให้คนเกรงใจเลือกตอบ) คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย และ ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

การตรวจให้คะแนน จะตรวจให้คะแนนโดยการกำหนดน้ำหนักของตัวเลือกตอบตามวิธี Arbitrary Weighting คือ ข้อความในเชิงบวกจะให้คะแนนจากเห็นด้วยอย่างยิ่งเป็น ๔ คะแนน ไปจนถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

เป็น ๑ คะแนน ในทางกลับกัน ข้อความในเชิงลบจะให้คะแนนจากเห็นด้วยอย่างยิ่งเป็น ๑ ไปจนถึง ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งเป็น ๔

ดังนั้น ในตอนของการประเมินผลก็จะเป็นดังนี้

คำชี้แจง

โปรดอ่านข้อความแต่ละข้ออย่างพิถีพิถันคราะห์แล้วพิจารณาว่า ท่านมีความคิดเห็นต่อการสอนในรายวิชานี้ตามข้อความที่กำหนดไว้แต่ละข้ออย่างไร โดยพิจารณาตั้งแต่เริ่มเรียนรายวิชานี้มาแต่ต้นภาคการศึกษาจนถึงปัจจุบัน ขอให้ตอบให้ครบทุกข้อเพื่อจะได้ทำให้ข้อมูลชุดนี้มีความสมบูรณ์ซึ่งจะเป็นแนวทางในการนำผลไปปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ฉะนั้นโปรดตอบอย่างจริงจัง โดยไม่ต้องลงชื่อของท่าน คำตอบทุกข้อของท่านจะเก็บเป็นความลับ การนำเสนอข้อมูลจะกระทำในรูปของกลุ่มนักศึกษาเท่านั้น

จงทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตัวเลือกเพียงข้อความละหนึ่งแห่ง ดังตัวอย่าง

การสอนของอาจารย์	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ข้อ (๐) การสอนของอาจารย์เป็นที่ถูกใจมาก			✓	
ข้อ (๐๐) ใช้วิธีสอนที่น่าเบื่อหน่าย	✓			

ในข้อ (๐) ถ้าท่านทำเครื่องหมายในช่อง "เห็นด้วย" แสดงว่าท่านเห็นด้วยกับข้อความในข้อนี้

ในข้อ (๐๐) ถ้าท่านทำเครื่องหมายในช่อง "ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง" แสดงว่าท่านไม่เห็นด้วยอย่างยิ่งกับข้อความในข้อนี้

การสอนของอาจารย์	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๑. ให้ความช่วยเหลือแก่นักศึกษาอยู่ตลอดเวลา				
๒. ต้องการเรียนวิชาอื่นกับอาจารย์ผู้นี้อีก				
๓. เข้าใจปัญหาของนักศึกษาเป็นอย่างดี				
๔. ให้เกียรติแก่นักศึกษาอยู่เสมอ				
๕. มีความสนใจนักศึกษาอย่างทั่วถึงในขณะที่สอน				
๖. มีความเชื่อมั่นในตนเอง				
๗. มีความรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์ปัจจุบัน				
๘. มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
๙. ให้ความรู้แก่นักศึกษากว้างขวางกว่าที่มีอยู่ในหลักสูตร				
๑๐. อธิบายให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเนื้อหาวิชากับสภาพสังคมปัจจุบัน				
๑๑. ใช้ศัพท์วิชาการมากเกินไป				
๑๒. พูดเร็วเกินไป				
๑๓. บรรยายเร็วเกินไป				
๑๔. ตรวจสอบงานทุกชนิดที่มอบหมายให้นักศึกษาทำ				
๑๕. ให้นักศึกษามีส่วนในการเลือกทำงานส่ง				
๑๖. แบ่งคะแนนได้เหมาะสมกับงานที่มอบให้ทำ				
๑๗. ยอมรับความแตกต่างของนักศึกษาแต่ละคน				
๑๘. มีการทดสอบย่อยเพื่อประเมินผลการเรียนของนักศึกษา				

การสอนของอาจารย์	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
๑๙. มีการพิจารณาแก้ไขและช่วยเหลือผู้ที่ยังมีข้อบกพร่องในการเรียน				
๒๐. เปิดโอกาสให้นักศึกษาสอบถามแก้ตัวใหม่				
๒๑. ตรวจงานของนักศึกษาอย่างยุติธรรม				
๒๒. มีความชำนาญในการสอน				
๒๓. ขวนขวายหาความรู้ใหม่เกี่ยวกับเรื่องที่สอนอยู่เสมอ				
๒๔. เลือกใช้กิจกรรมการสอนที่เหมาะสมกับระดับของนักศึกษา				
๒๕. ให้งานพหุเหมาะกับระดับความสามารถของนักศึกษา				
๒๖. มีการอบรมตักเตือนในเรื่องทั่ว ๆ ไปแก่นักศึกษา				
๒๗. แบ่งเวลาสำหรับแต่ละเนื้อหาได้อย่างพอเหมาะ				
๒๘. สอนเนื้อหาที่เหมาะสมกับระดับของนักศึกษา				
๒๙. ใช้อารมณ์ขันได้เหมาะสม				
๓๐. ใช้ภาษาพูดที่เหมาะสมกับระดับของนักศึกษา				
๓๑. พูดโดยใช้ระดับเสียงเดียวกันตลอด				
๓๒. ทบทวนเนื้อหาที่สอนแล้วก่อนสอนเรื่องต่อไป				
๓๓. มีความสนใจคำถามของนักศึกษา				
๓๔. แจกรายชื่อเอกสาร ตำรา และหนังสืออ้างอิงแก่นักศึกษา				

ขอขอบคุณในความร่วมมือของท่านมา ณ โอกาสนี้

ที่กล่าวมานี้เป็นแบบประเมินผลการสอนที่ได้วิเคราะห์หาคุณภาพแล้ว

ภาคผนวก

ในการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ เมื่อภาคปลายปีการศึกษา ๒๕๒๖ ซึ่งในขณะนั้นมีเพียง ๓ คณะวิชา คือ คณะอักษรศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ ได้สุ่มตัวอย่างอาจารย์ที่สอนนักศึกษาระดับปริญญาตรีทั้งหมดจำนวน ๒๔๙ คน มา ๔๐ คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นแบบไม่เป็นสัดส่วน (Non-Proportional Stratified Random Sampling) เนื่องจากจำนวนอาจารย์ที่แตกต่างกันมากในแต่ละตัวแปรที่จะศึกษาคือ เพศ อายุ วุฒิ และประสบการณ์การสอน จากนั้นสุ่มตัวอย่างนักศึกษาที่เรียนกับอาจารย์ในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน ๑,๕๓๗ คน มา ๖๙๓ คน โดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตัวแปรที่จะศึกษาคือ เพศ ระดับชั้น และคณะ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นและวิเคราะห์หาคุณภาพดังกล่าวข้างต้น แล้วนำไปวิเคราะห์ทางสถิติโดยโปรแกรม SPSS แล้วปรากฏว่า

๑. นักศึกษามีความคิดเห็นที่ดีต่อการสอนของอาจารย์ และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อซึ่งช่วยตัดสินประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์ได้ดีกว่าการพิจารณาผลโดยรวมแล้วพบว่า อาจารย์ใช้พฤติกรรมการสอนได้เหมาะสมทั้งในด้านความต้องการ ความสนใจ และความสามารถของนักศึกษา อันนับได้ว่าเป็นลักษณะของอาจารย์ที่ดี^๑ ซึ่งสอดคล้องกับลำดับความสำคัญอันดับแรกของคุณสมบัติของอาจารย์มหาวิทยาลัยที่นักศึกษาต้องการ อันได้แก่ความสามารถในการสอน แต่ผลการศึกษานี้ขัดแย้งกับสรุปผลการสัมมนาคุณาจารย์มหาวิทยาลัยศิลปากร ประจำปี ๒๕๒๖^๒ ที่ว่าอาจารย์ไม่มีความสามารถในการสอนและการวัดผลตลอดจนขาดความรับผิดชอบ ในหน้าที่ อย่างไรก็ตาม จากเอกสารและงานวิจัยที่ได้ศึกษามาได้ให้ข้อสรุปไว้ว่าความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการสอนของอาจารย์เป็นข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงที่เชื่อถือได้ ดังนั้นผลจากการศึกษาในครั้งนี้จึงน่าจะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพการสอนของอาจารย์อย่างแท้จริง

๒. นักศึกษาชายและนักศึกษหญิงมีความเห็นต่อการสอนของอาจารย์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับหลักจิตวิทยาทางการศึกษาที่ว่า เพศชายและเพศหญิงสามารถเรียนรู้และรับรู้สิ่งต่าง ๆ ได้ทัดเทียมกัน

๓. นักศึกษาที่อยู่ในระดับชั้นต่างกันมีความเห็นต่อการสอนของอาจารย์แตกต่างกัน โดยที่นักศึกษาชั้นปีที่สี่มีความเห็นต่อการสอนของอาจารย์ดีที่สุด รองลงมาคือนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่ง ถัดมาคือนักศึกษาชั้นปีที่สอง และต่ำสุดคือนักศึกษาชั้นปีที่สาม ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับ การปรับตัวของนักศึกษาที่อยู่ในแต่ละระดับชั้นปี

๔. นักศึกษาที่อยู่ในคณะต่างกันมีความเห็นต่อการสอนของอาจารย์แตกต่างกัน โดยที่นักศึกษาคณะอักษรศาสตร์มีความเห็นต่อการสอนของอาจารย์ดีที่สุด รองลงมาคือนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ และต่ำสุดคือนักศึกษาคณะวิทยาศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในต่างประเทศที่พบว่าอาจารย์ที่สอนในสาขามนุษยศาสตร์จะได้รับความเห็นที่ดีต่อการสอนจากนักศึกษาสูงกว่าอาจารย์ที่สอนในสาขาวิทยาศาสตร์

^๑ ประชุมสุข อาชวอำรุง ล.ด. หน้า ๕๒

^๒ มหาวิทยาลัยศิลปากร. สรุปผลการสัมมนาคุณาจารย์มหาวิทยาลัยศิลปากร ประจำปี ๒๕๒๖ เรื่อง "แนวทางการพัฒนามหาวิทยาลัย." หน้า ๑๖

๕. นักศึกษามีความคิดเห็นที่ดีต่อการสอนของอาจารย์หญิงสูงกว่าอาจารย์ชาย ทั้งนี้มีงานวิจัยจากต่างประเทศแสดงให้เห็นว่าเป็นดังนี้เนื่องจากอาจารย์หญิงให้ความช่วยเหลือ ให้ความอบอุ่นใจ และให้ความเอาใจใส่ต่อนักศึกษามากกว่าอาจารย์ชาย

๖. นักศึกษามีความคิดเห็นที่ดีต่อการสอนของอาจารย์ที่มีอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ ๓๕ ปี สูงกว่าอาจารย์ที่มีอายุมากกว่า ๓๕ ปี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากช่องว่างระหว่างวัยซึ่งอาจารย์ที่มีอายุมากมักจะเข้มงวดเคร่งครัดเยียบขาดมากกว่า ทำให้นักศึกษาไม่ค่อยกล้าเข้าพบเพื่อพูดคุยหรือซักถามปัญหาต่าง ๆ อีกทั้งอาจารย์ที่มีอายุมากอาจใช้พฤติกรรมการสอนที่มุ่งหวังให้นักศึกษาได้เรียนรู้เนื้อหาวิชามากที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยไม่ทันได้คำนึงถึงการให้ความคุ้นเคยและความเป็นกันเองแก่นักศึกษาซึ่งอาจทำให้นักศึกษาเกิดความท้อถอยหรือไม่สบายใจเมื่อเรียนได้ไม่ถึงระดับที่คาดหวังไว้

๗. นักศึกษามีความคิดเห็นที่ดีต่อการสอนของอาจารย์วุฒิปริญญาตรีสูงกว่าอาจารย์วุฒิปริญญาโท แต่กลับมีความคิดเห็นต่อการสอนของอาจารย์วุฒิปริญญาตรีไม่แตกต่างจากอาจารย์วุฒิปริญญาเอก เช่นเดียวกันกับความคิดเห็นที่มีต่อการสอนของอาจารย์วุฒิปริญญาโทก็ไม่แตกต่างจากอาจารย์วุฒิปริญญาเอก ซึ่งการที่เป็นเช่นนี้ได้มีผู้ให้ข้อสังเกตไว้ว่า การสอนของอาจารย์ที่มีวุฒิปริญญาเอกอาจไม่มีประสิทธิภาพการสอนที่ดีพอทั้งนี้เพราะอาจารย์ที่มีวุฒิปริญญาเอกส่วนมากมักจะมีความสามารถพิเศษทางการวิจัยแต่ไม่ค่อยคุ้นกับการสอนเท่าที่ควร อีกประการหนึ่งโดยทั่วไปแล้ว พฤติกรรมการสอนที่ดีมีได้ขึ้นอยู่กับวุฒิของอาจารย์ หากแต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการถ่ายทอดความรู้โดยใช้กลวิธีและวิธีการที่เหมาะสม^๑

๘. นักศึกษามีความคิดเห็นต่อการสอนของอาจารย์ที่มีประสบการณ์การสอนน้อยกว่าหรือเท่ากับห้าปีไม่แตกต่างไปจากการสอนของอาจารย์ที่มีประสบการณ์การสอนมากกว่าห้าปี ทั้งนี้อาจเนื่องเพราะอาจารย์ส่วนใหญ่ใช้พฤติกรรมการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความสามารถของนักศึกษา อนึ่งในช่วงนั้น มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ เพิ่งก่อตั้งมาเพียง ๑๕ ปี มีการทยอยจัดตั้งคณะวิชาต่าง ๆ ขึ้น คือ คณะอักษรศาสตร์ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๑ คณะศึกษาศาสตร์ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๓ และคณะวิทยาศาสตร์ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๔ อาจารย์ที่สอนส่วนมากเป็นอาจารย์บรรจุใหม่กับอาจารย์บางส่วนที่รับโอนมาจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังนั้นประสบการณ์การสอนอาจใกล้เคียงกัน จึงอาจส่งผลให้นักศึกษามีความคิดเห็นที่ดีต่อการสอนของอาจารย์ที่มีประสบการณ์การสอนต่างกันอยู่ในระดับสูงพอ ๆ กันดังกล่าว

หนังสืออ้างอิง

- ปรเมศวร์ ชุนภักดี. "การศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการสอนของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยศิลปากร."
 ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ๒๕๒๗, ๑๓๑ หน้า.
 อัดสำเนา.
- ประชุมสุข อาชาอำรุง. **งานมหาวิทยาลัย**. การพิมพ์พระนคร ๒๕๒๒, ๔๓๒ หน้า.
 มหาวิทยาลัย, ทบวง. **โครงการพัฒนามหาวิทยาลัย**. **การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย** ม.ป.ท. ๒๕๑๙,
 ๑๐๓ หน้า.
- ศิลปากร, มหาวิทยาลัย. **สรุปผลการสัมมนาอาจารย์มหาวิทยาลัยศิลปากร ประจำปี ๒๕๒๖ เรื่อง "แนวทาง
 การพัฒนามหาวิทยาลัย"**. ๑๒-๑๓ พฤษภาคม ๒๕๒๖ มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๒๖, ๓๐ หน้า.
- ลีปนนท์ เกตุทัต. "บทบาทของมหาวิทยาลัยต่อการพัฒนาประเทศ." ใน **การศึกษา** หน้า ๗๗-๘๖. สหสมาคม
 สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔.
- Frank Costin, William T. Greenough and Robert J. Menges. "Student Ratings of College Teaching :
 Reliability, Validity, and Usefulness," in **Review of Educational Research**. 41(5) : 511-535, De-
 cember, 1971.
- Lita Linzer Schwartz. "Criteria for Effective University Teaching," in **Improving College and University
 Teaching**. 28(3) : 120-123, Summer, 1980.
- Maurice Joseph Fitzgerald. "A Comparative Study of Faculty Evaluation by Peers and Students within
 a Community College Setting," in **Dissertation Abstracts International : The Humanities and Social
 Sciences**. 39(9) : 5349A, March, 1979.

